

РОЗДІЛ VII. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА КРИМІНОЛОГІЇ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

УДК 343.97 (73)

КЛАСИФІКАЦІЯ ЕКОНОМІЧНИХ ЗЛОЧИНІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ ТА США: ОСНОВНІ ПІДХОДИ

Дудоров О.О., д.ю.н., професор

*Запорізький національний університет, вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна
o.o.dudorov@gmail.com*

Каменський Д.В., к.ю.н., доцент

*Бердянський державний педагогічний університет,
вул. Шмідта, 4, м. Бердянськ, Україна
dm.kamensky@gmail.com*

У статті розглянуто існуючі в кримінальному праві України та США підходи до класифікації економічних злочинів. Досліджуються позиції вітчизняних та американських науковців щодо критеріїв та значення систематизації відповідних кримінально-правових заборон. На підставі зіставлення напрацьовань кримінально-правових доктрин двох країн із досліджуваної проблеми пропонуються узагальнені результати.

Ключові слова: класифікація, економічні злочини, кримінально-правова доктрина, систематизація.

КЛАССИФИКАЦИЯ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ПРЕСТУПЛЕНИЙ В УГОЛОВНОМ ПРАВЕ УКРАИНЫ И США: ОСНОВНЫЕ ПОДХОДЫ

Дудоров А.А.

*Запорожский национальный университет, ул. Жуковского, 66, г. Запорожье, Украина
o.o.dudorov@gmail.com*

Каменский Д.В.

*Бердянский государственный педагогический университет, ул. Шмидта, 4, г. Бердянск, Украина
dm.kamensky@gmail.com*

В статье рассматриваются существующие в уголовном праве Украины и США подходы к классификации экономических преступлений. Исследуются позиции отечественных и американских ученых относительно критериев и значения систематизации соответствующих уголовно-правовых запретов. На основании сопоставления наработок уголовно-правовых доктрин двух стран по исследуемой проблеме предлагаются обобщенные результаты.

Ключевые слова: классификация, экономические преступления, уголовно-правовая доктрина, систематизация.

CLASSIFICATION OF ECONOMIC CRIMES IN CRIMINAL LAW OF UKRAINE AND THE USA: MAIN APPROACHES

Dudorov O.O.

*Zaporizhzhya national university, str. Zhukovsky, 66, Zaporizhzhya, Ukraine
o.o.dudorov@gmail.com*

Kamensky D.V.

*Berdyansk state pedagogical university, str. Shmidta, 4, Berdyansk, Ukraine
dm.kamensky@gmail.com*

The article is dedicated to issues of economic crimes classifications in Ukrainian and American criminal law. Positions of local and American scientists about the criteria and meaning of relevant bans

systematization are researched, both their advantages and failures are analyzed. Based on comparison of criminal law doctrine developments in two countries general conclusions are proposed for the issues under research.

Differences in the existing legal definitions of economic crimes are revealed. It is stated that ambiguity and inconsistency in such definitions are characteristic both in Ukrainian and U.S. criminal law. It is also mentioned that analyses of the approaches to define economic crimes is needed but in a different scholarly work.

The article contains appropriate references to foreign experiences of economic crimes classification. It is demonstrated that there are different approaches but similar types of such crimes. References to main scholars' classifications of economic crimes are also researched. It is underlined that today it is quite hard if not to say impossible to present a precise and full group of economic crimes neither in Ukraine nor in the United States. It is also added in the article that social nature of economic offenses provides for harming other (beyond the existing groups of crimes) rights and interests. There are, among others, the following objects of criminal attacks: against property, against the environment, against the industrial security, against the authority of the government, against justice.

Presence of a certain level of conditionality in any of the existing classifications of economic crimes is noted. Indeed, the views of local and American scientists, despite the significant starting differences, are probably the same in one aspect: at present legislative regulation of economic offenses their exact classification or even closed list do not look possible.

In domestic science of criminal law issues of determining structural and meaningful connections between separate economic restrictions, and also their relationship with related criminal law provisions are not sufficiently studied. Getting to know the works of American criminologists point to the existence of such gaps in the U.S. penal doctrine. It appears that deeper understanding of the structural construction of the relevant regulations in the current Criminal Code of Ukraine on the basis of social relations protected by them, as well as critical understanding of American criminal law developments in this area will enable to look differently at substantive characteristics, level of social danger of economic crimes, and also at the place appropriate restrictions in the structure of the Criminal Code of Ukraine.

Key words: classification, economic crimes, criminal law doctrine, systematization.

На відміну від вітчизняної практики законодавчого закріплення назви сьомого розділу Особливої частини Кримінального кодексу України (далі – КК України) «Злочини у сфері господарської діяльності», у США схоже за змістом поняття «білокомірцеві злочини» (англ. «white collar crimes») є скоріше результатом кримінологічних досліджень, що із часом набуло змістовного кримінально-правового значення й де-факто стало позначати відповідне коло суспільно небезпечних посягань. При цьому вичерпний перелік відповідних діянь у федеральному кримінальному законі (як, до речі, і в американській кримінально-правовій доктрині) наразі відсутній.

Питання класифікації економічних (господарських) злочинів у тому чи іншому обсязі розглядалися в роботах вітчизняних науковців, зокрема П. Андрушка, А. Бойка, Л. Брич, Н. Гуторової, В. Навроцького, О. Перепелиці, О. Радутного, Є. Стрельцова. Водночас порівняльний аналіз якісно-змістовних характеристик такої класифікації за кримінальним правом України та США, поєднаний із результатами відповідних зарубіжних досліджень, не проводився. Пропонована стаття покликана частково усунути цю прогалину шляхом звернення до розроблених у кримінально-правових доктринах указаних країн підходів до класифікації економічних посягань.

Метою статті є порівняльне дослідження розроблених у науках кримінального права України та США підходів до класифікації економічних злочинів, розкриття основних елементів відповідних класифікацій та їх критичне осмислення.

Обираючи для дослідження цю тему й визначаючи її актуальність, ми свідомо вирішили використовувати таке універсальне поняття, як «економічні¹ злочини». Цей крок

---

¹ Економіка або економічні науки (від дав.-гр. *οἶκος, oikos* – «дім» та дав.-гр. *νόμος* – «закон») – комплекс суспільних наукових дисциплін про господарство, а саме про організацію та управління матеріальним виробництвом, ефективне використання ресурсів, розподіл, обмін, збут і споживання товарів та послуг.

обумовлений декількома причинами: по-перше, необхідністю використання компромісного терміну, адже федеральному кримінальному законодавству США невідоме поняття «господарський злочин», і навпаки, термін «білокомірцевий злочин»² є маловідомим в Україні; по-друге, тим, що у вітчизняній кримінально-правовій доктрині досить усталеною є позиція, згідно з якою термін «економічні злочини» позначає значно ширше коло діянь, ніж посягання, норми про відповідальність за які закріплені в сьомому розділі Особливої частини КК України (мова йде, зокрема, про злочини проти власності та довірливості); наведено, до речі, стосується й підходу кримінально-правової доктрини США до класифікації економічних злочинів; по-третє, тією обставиною, що проблема співвідношення понять «економічні злочини» й «господарські злочини» у вітчизняній науці кримінального права є недостатньо дослідженою.

Як писав раніше один з авторів цієї статті, ставлення до назви сьомого розділу Особливої частини КК України («Злочини у сфері господарської діяльності») навряд чи буде однозначним. З одного боку, ця назва, не відображаючи родовий об'єкт відповідних злочинів як основу побудови Особливої частини КК України, чітко не показує, які саме відносини поставлені під охорону за допомогою кримінально-правових норм, об'єднаних у вказаний розділ КК України. З іншого боку, його назва певною мірою виправдана, якщо мати на увазі те, які досить різнопланові посягання виявились об'єднаними в одне ціле в цьому розділі. Видається, що приписи регулятивного законодавства (передусім ч.1 ст.3 Господарського кодексу України, яка містить визначення поняття господарської діяльності) не дозволяють визнавати господарськими частину відносин, охоронюваних за допомогою сьомого розділу Особливої частини КК України. Ідеться, наприклад, про відносини, пов'язані зі сплатою податкових і страхових внесків, приватизаційні відносини. Адже, наприклад, при тому, що роль суб'єктів господарювання – платників податків у наповненні державної скарбниці є визначальною, обов'язок сплачувати внески, що входять у систему оподаткування, покладається чинним законодавством на осіб – учасників як господарських, так і трудових і цивільно-правових відносин. Таким чином, можна припустити, що проблеми вдосконалення системи Особливої частини КК України та класифікації злочинів у сфері господарської діяльності й надалі зберігатимуть свою актуальність [1].

Систематично питаннями характеристики та класифікації економічних злочинів цікавляться й американські дослідники. Ознайомлення з основними працями в цій сфері свідчить, що підходи до класифікації федеральних економічних злочинів є на сьогодні далекими від усталених. Протягом всього часу еволюції економічної злочинності в США змінювалися й підходи до її визначення. Поступово акцент у відповідних дефініціях змістився з ознак особи злочинця до безпосереднього розуміння змісту протиправного діяння. Так, в одному із щорічних звітів Генерального прокурора США за 1983 р. білокомірцевий злочин визначався як сукупність незаконних дій, поєднаних з обманом та приховуванням (а не із застосуванням насильства) та спрямованих на одержання грошей, майна чи послуг, уникнення матеріальних зобов'язань або забезпечення ділових чи професійних переваг [2, с. 22]. У сучасній юридичній літературі США під злочином аналізованої категорії розуміється фінансово мотивований, ненасильницький злочин, вчинений із метою отримання незаконної грошової вигоди.

Деякі американські дослідники справедливо вказують на наявність багатьох спільних ознак у понять «корпоративний злочин» та «економічний злочин», враховуючи їх ненасильницьку природу, а також матеріальне підґрунтя. Так, М. Клінард та Р. Куїнні, пропонуючи використовувати замість розглядуваного поняття два інших, а саме «корпоративний злочин» та «службовий злочин», наводять таку аргументацію. Перше поняття охоплюватиме злочини,

---

Наведена дефініція демонструє тісний зв'язок між поняттями «економіка» та «господарство», що є особливо актуальним у контексті нашого дослідження.

² Для цілей статті терміни «господарський злочин», «економічний злочин» і «білокомірцевий злочин» пропонуємо вважати синонімічними.

вчинювані корпораціями, а також працівниками в інтересах своїх компаній. Друге поняття буде доречним стосовно всіх осіб, які скоюють злочинні діяння в зв'язку з їхньою професійною діяльністю незалежно від займаної посади чи обсягу повноважень [3, с. 38-40]. За такого підходу до другої категорії посягань належатимуть злочини працівників проти роботодавців (наприклад, привласнення чи розтрата); злочини роботодавців проти працівників (зокрема, порушення вимог безпеки праці); службові злочини, пов'язані з наданням товарів та послуг населенню (медичне шахрайство, обман покупців тощо).

Інтернет-ресурс «Вікіпедія» в англomовній редакції визначає економічні злочини як фінансово мотивовані ненасильницькі злочини, вчинювані представниками бізнесу чи влади. До таких діянь віднесено шахрайство, корупцію, створення фінансових пірамід, інсайдерську торгівлю цінними паперами, розтрату коштів, комп'ютерні злочини, порушення авторського права, відмивання «брудних» коштів, викрадення приватної ідентифікуючої інформації, а також підробку документів [4].

Переходячи до класифікаційних ознак економічних злочинів, доречно згадати про підхід, у межах якого склади економічних злочинів за частотою криміналізації у світі поділяються на три групи: 1) діяння, які так чи інакше криміналізовані у всіх або майже всіх країнах (зокрема, незаконні дії під час банкрутства, податкові злочини, контрабанда, фальшування грошей); 2) діяння, які криміналізовані в більшості країн (наприклад, відмивання злочинних доходів, незаконне отримання й розголошення відомостей, що становлять комерційну таємницю, незаконне використання товарного знаку, незаконна організація й порушення порядку проведення азартних ігор, лихварство); 3) діяння, криміналізовані лише в окремих країнах (монополістичні дії та обмеження конкуренції, комерційний підкуп, порушення правил бухгалтерського обліку, порушення валютних операцій, обман споживачів тощо) [5, с. 228-229].

Для федерального кримінального законодавства США характерними є всі три названі категорії, оскільки це законодавство покликане захищати різноманітні сфери економічних відносин від протиправних посягань. Щодо України, то в цьому аспекті не можна не згадати про Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності» від 15 листопада 2011 р., ухвалення якого стало чи не найбільшим реформуванням вітчизняного КК України 2001 р. за весь період його чинності. Подібна об'ємна декриміналізація сталася в 1992 р., коли було скасовано кримінальну відповідальність одразу за 18 діянь. Щоправда, тоді це було виправдано: початок 90-х рр. минулого століття був часом кардинальної зміни економічної системи й проголошення переходу до ринкової моделі розвитку суспільства. Цього явно не спостерігалось в 2011 р., коли наш законодавець захотів змінити існуючу ситуацію в державі, пов'язану з підвищеним рівнем криміналізації господарських правопорушень, випадками зловживань із боку правоохоронних органів, погіршенням інвестиційного клімату в державі та зниженням підприємницької активності населення. З огляду на сказане варто очікувати, що висунення доктринальних пропозицій, спрямованих на відновлення кримінальної відповідальності за частину безпідставно декриміналізованих діянь (ухилення від повернення валютної виручки, «товарна» контрабанда, порушення, пов'язані з неплатоспроможністю тощо).

Професор Джорджтаунського університету Дж. О'Салліван у фундаментальній роботі «Федеральний білокомірцевий злочин: справи та матеріали» пропонує такий перелік федеральних економічних злочинів, норми про які закріплені безпосередньо в розділі 18 Зібрання законів США (неофіційна назва цього розділу – «Кримінальний кодекс США»): фіктивне банкрутство (§ 152); корупція (§ 201); фіктивні вимоги до уряду (§ 287); підроблення грошових знаків та цінних паперів (§ 470); розтрата грошових коштів та майна (§ 661, § 662); шахрайство та неправдиві свідчення (§1001, § 1029, § 1030, § 1036); банківське шахрайство (§ 1344); шахрайство у сфері охорони здоров'я (§ 1347); шахрайства на фондовому ринку (§ 1348, § 1350); втручання в діяльність правоохоронних органів та в здійснення правосуддя (§ 1503, § 1504, § 1505, § 1510, § 1512, § 1513, § 1519, § 1520);

лжесвідчення (§ 1621, § 1622, § 1623); економічне шпигунство (§ 1831); викрадення інформації, що становить комерційну таємницю (§ 1832); комерційне вимагання (§ 1951, § 1952); легалізація злочинних доходів (§ 1956, § 1957); створення та участь у злочинних організаціях (§ 1961, § 1962, § 1963); обіг викраденого майна (§ 2314); злочинне порушення авторського права (§ 2319) [6, с. 5–7].

Насправді, якщо взяти до уваги ту обставину, що значна кількість інших, окрім перерахованих вище, кримінально-правових заборон «розкидана» по всьому федеральному законодавству, стає очевидним, наскільки детально регламентованим, а часом навіть казуїстичним є підхід американського законодавця до кримінально-правової охорони економічних відносин. Наприклад, вісімнадцять норм про федеральні податкові злочини описують структурно автономну групу суспільно небезпечних діянь, що посягають на функціонування федеральної податкової системи. Ці заборони розташовані в главі 75 «Злочини, інші правопорушення та конфіскації» так званого Податкового кодексу США і за своїм змістом нерозривно пов'язані з положеннями регулятивного законодавства, закріпленими в цьому ж кодексі [7, с. 153].

У поважному періодичному виданні «Американський вісник кримінального права» (англ. «American Criminal Law Review»), щорічний спеціальний випуск якого присвячено проблемам кримінальної відповідальності за федеральні економічні злочини, традиційно досліджуються ознаки, зокрема, таких посягань, як порушення антимонопольного законодавства, екологічні злочини, шахрайські заяви та вимоги, злочинна змова, фінансове шахрайство, транснаціональні корупційні злочини, шахрайство у сфері охорони здоров'я, злочини у сфері інтелектуальної власності, шахрайство з використанням засобів комунікації, легалізація злочинних доходів, створення злочинних організацій, шахрайство із цінними паперами, податкові злочини. Цей об'ємний перелік у певному логічному взаємозв'язку позначає ті сфери економічних відносин, що охороняються сучасним американським кримінальним законодавством.

Цікаво, що в США корупційні зловживання традиційно відносять до категорії злочинів економічної спрямованості, хоча вони посягають передусім на правомірну службову діяльність, як це передбачено й вітчизняним КК (сімнадцятий розділ Особливої частини). Аналогічна ситуація спостерігається й щодо злочинів проти довілля. Чимало із цих діянь мають суто економічну мотивацію. Подібне матеріальне «забарвлення» притаманне й деяким екологічним злочинам в Україні: достатньо ознайомитися з практикою розгляду судами кримінальних справ про порушення правил охорони або використання надр (ст.240 КК України) [11, с. 253-256].

У вітчизняній та російській юридичній літературі можна зустріти чимало авторських підходів до класифікації економічних злочинів. Так, І. Митрофанов та Т. Гайкова пропонують злочини у сфері господарської діяльності поділяти на такі групи: 1) злочини проти порядку здійснення державою фінансової діяльності; 2) злочини проти встановленого порядку обігу цінних паперів та інших документів; 3) злочини проти встановленого порядку здійснення зовнішньоекономічної діяльності; 4) злочини проти порядку зайняття підприємницькою й іншою господарською діяльністю; 5) злочини проти прав і законних інтересів кредиторів; 6) злочини проти добросовісної конкуренції; 7) злочини проти прав і законних інтересів споживачів; 8) злочини проти встановленого порядку приватизації. Згадані автори також виступають за позначення відповідних посягань «злочинами проти встановленого порядку здійснення економічної діяльності» [8, с. 157].

У своєму фундаментальному дослідженні (на наше переконання, кращому дослідженні відповідної проблематики на теренах СНД) «Система господарських злочинів» І. Клепицький пропонує виділяти такі однорідні групи господарських відносин, які підлягають кримінально-правовій охороні: 1) інвестиційні відносини; 2) кредитні відносини; 3) вільна й чесна конкуренція; 4) фінанси; 5) відносини у сфері державного регулювання

підприємницької діяльності; 6) відносини у сфері державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності та митного контролю; 7) споживчий ринок [9].

Достатньо традиційним у юридичній літературі України є поділ економічних (господарських) злочинів на певні групи за видовим об'єктом. Вважаємо, що останній сприяє виділенню тих невеликих груп відносин, на які посягають однорідні злочини. Займаючи проміжне становище між родовим і безпосереднім об'єктами, будучи частиною родового об'єкта та знаходячись з останнім у співвідношенні «вид – рід», видовий об'єкт дає змогу виокремити специфічні групи злочинних посягань на близькі, взаємопов'язані відносини.

Отже, залежно від видового об'єкта злочини у сфері господарської діяльності пропонуємо класифікувати таким чином: 1) злочини проти системи грошового обігу, фондового ринку й порядку обігу деяких документів (ст. ст. 199, 200, 216³, 222-1, 223-1, 223-2, 224, 232-1, 232-2 КК України); 2) злочини проти системи оподаткування й системи загальнообов'язкового державного соціального страхування (ст. ст. 204, 212, 212-1 КК України); 3) злочини проти бюджетної системи (ст. ст. 210, 211 КК України); 4) злочини проти порядку переміщення предметів через митний кордон України (ст. 201 КК України); 5) злочини проти порядку зайняття господарською діяльністю (ст. ст. 203-1, 203-2, 205, 206, 209, 209-1, 213, 227 КК України); 6) злочини проти прав кредиторів (ст. ст. 219, 222 КК України); 7) злочини проти засад добросовісної конкуренції (ст. ст. 229, 231, 232 КК України); 8) злочини проти порядку приватизації (ст. 233 КК України).

Водночас доводиться визнати певну умовність наведеної вище класифікації, оскільки окремі господарські злочини посягають на декілька видових (безпосередніх) об'єктів, хоча при цьому знаходяться в одній класифікаційній групі. Наприклад, шахрайство з фінансовими ресурсами віднесено до злочинів проти прав кредиторів, хоча в тій частині, у якій цей злочин полягає в незаконному одержанні пільг щодо податків або спробі їх отримання, він є посяганням на систему оподаткування. Злочин, передбачений ст. 229 КК України й віднесений нами до злочинів проти добросовісної конкуренції, водночас є посяганням на встановлений порядок охорони й використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів і послуг [10, с. 449].

У тих країнах, де норми про економічні злочини виокремлені в самостійні розділи кримінального закону, ці розділи мають такі назви: економічні злочини (Угорщина, Молдова, Монголія); злочини у сфері економічної діяльності (Казахстан, РФ); злочини у сфері економіки (Польща); злочини проти порядку здійснення економічної діяльності (Білорусь); злочини проти економічної діяльності (Вірменія); злочини та кримінальні проступки у сфері економічної діяльності та підприємництва (Литва). При цьому кримінальні закони деяких країн додатково, на рівні окремих глав, виокремлюють злочини проти фінансової системи держави. Наприклад, у КК Грузії існує глава XXVI «Злочини проти підприємницької чи іншої економічної діяльності» та глава XXVII «Злочини у грошово-кредитній системі»; у КК Польщі – розділ XXXVI «Злочини у сфері економіки» та розділ XXXVII «Злочини у сфері обігу грошей та цінних паперів».

Доцільно зазначити, що законодавство різних держав по-різному визначає, наприклад, місце норм про відповідальність за податкові злочини. Указані норми розташовані в главах (розділах) кримінальних кодексів про відповідальність: 1) за злочини проти фінансової системи (наприклад, Болгарія, Грузія, Литва); 2) за економічні злочини (Азербайджан, Білорусь, Вірменія, Естонія, Казахстан, Китай, Молдова, РФ, Узбекистан тощо); 3) за майнові

³ Раніше злочин, передбачений ст.216 КК України, одним із предметів якого визнавалися марки акцизного збору, пропонувався відносити до злочинів проти системи оподаткування. На підставі Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за фальшування марок акцизного збору» від 18 вересня 2012 р. вказівку на марки акцизного збору зі ст.216 КК було виключено. Наразі відповідальність за незаконні дії з такими марками передбачено в ст.199 КК України.

злочини (зокрема, Аргентина, Данія, Норвегія, Швейцарія). У деяких державах кримінальна відповідальність за податкові правопорушення (або принаймні за переважну їх більшість) встановлена не у КК, а в нормативно-правових актах податкового законодавства (наприклад, Польща, США, ФРН) [12, с. 602–603].

Американська дослідниця С. Сімпсон констатує, що кримінологи та криміналісти по-різному визначають та класифікують економічні злочини. На її думку, можна виокремити дві основні групи економічних злочинів: ті, що вчиняються компаніями та їхніми менеджерами для досягнення певних економічних цілей (маються на увазі корпоративні злочини); діяння, що вчиняються індивідуумами з використанням організаційних (корпоративних) ресурсів чи без таких, проте з метою реалізації особистих потреб [13, с. 481].

З наведеною точкою зору частково кореспондує позиція професора Луїзіанського державного університету С. Гріна, який у своїй статті звертає увагу на багатогранність поняття «білокомірцевий злочин». При цьому науковець висвітлює фундаментальні відмінності в підходах до тлумачення цього правового концепту в роботах представників трьох гуманітарних наук: кримінального права, кримінології та соціології. Намагаючись запропонувати власне бачення економічних злочинів як окремої групи, що було б універсальним для трьох названих дисциплін, автор робить висновок про те, що зробити це загалом неможливо. Адже детермінація та соціально-правова форма «білокомірцевого злочину» є занадто нечіткими, іноді мінливими. Водночас, на думку С. Гріна, існує реальна можливість відмежування «білокомірцевих» злочинів від так званих загально-кримінальних діянь за трьома ознаками: 1) протиправні наслідки таких злочинів у вигляді заподіяної шкоди загалом є більш розмитими (нечіткими), порівняно з іншими злочинами, оскільки в багатьох випадках важко навіть встановити, кому саме та в якому розмірі цю шкоду було заподіяно (наприклад, у злочинах проти корпоративних інтересів чи фінансової системи держави); 2) морально-етична характеристика «білокомірцевих» посягань демонструє, що вони поєднуються не лише з приховуванням та зловживанням довірою, а й із відвертим обманом, примушуванням, порушенням узятих на себе зобов'язань, цинічним використанням інших людей у власних інтересах, 3) ознака вини в таких злочинах або взагалі не підлягає встановленню (як, наприклад, у злочинах, що порушують вимоги спеціального регулятивного законодавства) або, навпаки, підлягає встановленню для цілей притягнення винної особи до кримінальної відповідальності та демонстрації широкому загалу протиправної природи вчиненого діяння [14, с. 33].

Проведене дослідження дозволяє сформулювати такі висновки.

По-перше, порівняння відповідних положень українського й американського кримінального права демонструє різні підходи до узагальненого визначення економічних посягань: у США – «білокомірцеві злочини», у той час як в Україні – «господарські злочини». Незважаючи на різні історичні, соціальні та економічні детермінанти розвитку зазначених понять, сьогодні вони означають схожі за формальними ознаками та змістом групи злочинів.

По-друге, можемо констатувати наявність певної умовності, притаманної будь-якій з існуючих авторських класифікацій економічних злочинів.

Погляди вітчизняних та американських учених за їхніх розбіжностей, напевне, збігаються в одному: на сучасному етапі законодавчої регламентації кримінальної відповідальності за економічні посягання запропонувати їх вичерпну та внутрішньо несуперечливу класифікацію досить проблематично. До того ж обрана українським законодавцем модель системи кримінально-правових норм про економічні (господарські) злочини поки що не є оптимальною.

По-третє, у вітчизняній юридичній науці питання визначення структурних та змістовних зв'язків між окремими кримінально-правовими заборонами економічного спрямування залишаються недостатньо дослідженими. Ознайомлення з працями американських учених

указує на існування подібної прогалини в кримінально-правовій доктрині США. Вважаємо, що поглиблене вивчення особливостей побудови відповідних приписів чинного КК України з урахуванням охоронюваних ними суспільних відносин, поєднане з критичним осмисленням відповідних напрацювань американського кримінального права, дозволить по-новому подивитися на змістовні характеристики та суспільну небезпеку економічних злочинів, а також на місце присвячених ним заборон у системі Особливої частини Кримінального кодексу України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дудоров О.О. Злочини у сфері господарської діяльності : особливості кримінальної відповідальності [Електронний ресурс] / О.О. Дудоров // Вісник Асоціації кримінального права України. – 2014. – № 1(2). – Режим доступу : http://nauka.jur-academy.kharkov.ua/download/visnik_yg/2/12.pdf.
2. Каменський Д.В. Білокомірцева злочинність у США : поняття, системні ознаки та види / Д.В. Каменський // Вісник Кримінологічної асоціації України : збірник наукових праць / за ред. Л.М. Давиденко, Т.А. Денисова, О.М. Джужи та ін. – Х. : Золота миля, 2013. – № 3. – С. 21-30.
3. Clinard M. Criminal Behavior Systems : A Typology / M. Clinard, R. Quinney. – New York : Holt, Rinehart and Winston, 1973. – 274 p.
4. White-collar crime [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://en.wikipedia.org/wiki/White-collar_crime.
5. Сравнительное уголовное право. Особенная часть : монографія / [В.Н. Додонов, О.С. Капинус, С.П. Щерба] ; под ред. С.П. Щербы. – М. : Изд-во «Юрлитинформ», 2010. – 544 с.
6. O'Sullivan J.R. Federal White Collar Crime : Cases and Materials / J.R. O'Sullivan. – 5th edition. – Minnesota : West Academic Publishing, 2012. – 992 p.
7. Каменський Д.В. Кримінальна відповідальність за податкові злочини за федеральним законодавством США : [монографія] / Д.В. Каменський ; наук. ред. О.О. Дудоров. – Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2011. – 424 с.
8. Митрофанов І.І. Загальна характеристика та види злочинів у сфері господарської діяльності / І.І. Митрофанов, Т.В. Гайкова // Вісник КДПУ імені Михайла Остроградського. – 2009. – № 4. – Ч. 2. – С. 154-157.
9. Клепицкий И.А. Система хозяйственных преступлений / И.А. Клепицкий. – М. : Статут, 2005. – 571 с.
10. Кримінальне право (Особлива частина) : підручник / за ред. О.О. Дудорова, Є.О. Письменського. – Луганськ : Видавництво «Елтон – 2», 2012. – Т. 1. – 780 с.
11. Злочини проти довілля : кримінально-правова характеристика : практичний посібник / [О.О. Дудоров, Д.В. Каменський, В.М. Комарницький, Р.О. Мовчан] ; за ред. О.О. Дудорова. – Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2014. – 616 с.
12. Дудоров О.О. Кримінальне право : навчальний посібник / О.О. Дудоров, М.І. Хавронюк ; за заг. ред. М.І. Хавронюка. – К. : ВАІТЕ, 2014. – 944 с.
13. Simpson S. Making Sense of White-Collar Crime : Theory and Research / S. Simpson // Ohio State Journal Of Criminal Law. – 2011. – № 8. – P. 481-502.
14. Green S. The Concept of White Collar Crime in Law and Legal Theory / S. Green // Buffalo Criminal Law Review. – 2004. – № 8-1 – P. 1-34.

REFERENCES

1. Dudorov O.O. "Crimes in the area of business activity : specifics of criminal liability" [Electronic resource] / O.O. Dudorov // *Visnik Acociacii kriminal'nogo prava Ukraine*. – 2014. – № 1(2). – Access mode : http://nauka.jur-academy.kharkov.ua/download/visnik_yg/2/12.pdf.
2. Kamensky D.V. Bilokomirceva zlochinnist' u SShA : ponjattja, sistemni oznaki ta vidi [White collar crime in the USA : definition, system features and types] / D.V. Kamensky // *Visnik kriminalogichnoy acociacii Ukraine* : collection of scientific labours / editors of L.M. Davidenko, T.A. Denisov, O.M. Dzhuzha et al. – № 3. – Kharkiv : Zolota milya, 2013. – P. 21-30.
3. Clinard M. Criminal Behavior Systems : A Typology / M. Clinard, R. Quinney. – New York : Holt, Rinehart and Winston, 1973. – 274 p.
4. White-collar crime. [Electronic resource]. – Access mode : http://en.wikipedia.org/wiki/White-collar_crime.
5. *Sravnitel'noe ugolovnoe pravo. Osobennaja chast'* : monografija [Comparative criminal law. Special part : manuscript] / ed. S.P. Shherba. – Moscow : Izd-vo «Yurlitinform», 2010. – 544 p.
6. Julie Rose O'Sullivan, Federal White Collar Crime : Cases and Materials. – Minn. : West Academic Publishing ; 5 edition (June 11, 2012). – 992 p.
7. Kamensky D.V. *Kriminal'na vidpovidal'nist' za podatkovy zlochiny za federal'nim zakonodavstvom SShA : monografija* [Criminal liability for tax crimes under U.S. federal law : manuscript] / D.V. Kamensky ; ed. O.O. Dudorov. – Lugansk : RVV LDUVS the name of E.O. Didorenko, 2011. – 424 p.
8. Mytrofanov I.I., Haikova T.V. "General characteristics and types of crimes in the field of business activity" / I.I. Mytrofanov, T.V. Haikova // *Visnik KDPU to the name of Mykhajlo Ostrogradskogo*. – 2009. – № 4. – Part. 2. – P. 154-157.
9. Klepickij I.A. *Sistema hozhajstvennyh prestuplenij* [Business crimes system] / I.A. Klepickij. – Moscow : Statut, 2005. – 571 p.
10. *Kriminal'ne pravo (Osobliva chastina) : pidruchnik* [Criminal law (special part) : textbook] / ed. O.O. Dudorov, E.O. Pis'mens'kyi. vol. 1. – Lugansk : Vidavnictvo «Elton – 2»2012. – 780 p.
11. *Zlochiny proti dovkillja : kriminal'no-pravova harakteristika : prakt. posibnik* [Crimes against environment : criminal law characteristics : practical manual] / O.O. Dudorov, D.V. Kamens'kij, V.M. Komarnic'kij, R.O. Movchan / ed. O.O. Dudorov. – Lugansk : RVV LDUVS the name of E. O. Didorenko, 2014. – 616 p.
12. Dudorov O.O., Havronjuk M.I. *Kriminal'ne pravo : navchal'nij posibnik* [Criminal law : learning manual] / ed. M. I. Havronjuka. – K. : BAITE, 2014. – 944 c.
13. Simpson S. Making Sense of White-Collar Crime : Theory and Research / S. Simpson // *Ohio State Journal Of Criminal Law*. – 2011. – № 8. – P 481-502.
14. Green S. The Concept of White Collar Crime in Law and Legal Theory / S. Green // *Buffalo Criminal Law Review*. – 2004. – № 8.1 – P. 1-34.